

Antik Çağda Söke'yi bilmek için Antik Çağda Türkiye'yi bilmek gerekir

ESKİ ÇAĞLARDA TÜRKİYE VE ÇEVRESİ

A. ESKİ ÇAĞLARDA TÜRKİYE

1. Türkiye'nin Tarih Öncesi Dönemlerini Aydınlatan Merkezler

Anadolu:

Küçük Asya. İlk çağlardan itibaren Anadolu'ya (güneşin doğduğu yer) anlamına gelen "Anatolia" denirdi. Anadolu, bir yarımada oluşu, uygun iklimi, doğal yapısı sebebiyle her devirde cazibe merkezi durumunda olmuştur. Bu sebeple Anadolu'nun geçmişi Yontma Taş Devri'ne kadar ulaşır.

Karain ve Beldibi mağaraları, Çayönü, Catalhöyük, Hacılar, Truva, Alishar ve Alacahöyük, Anadolu'nun tarih öncesi geçmişi aydınlatan önemli merkezleridir.

Eski çağlardan beri birçok kavim Anadolu'ya göç ederek yerleşmiş veya Anadolu'yu işgal etmişlerdir.

Bunların başlıcaları:

Hititler, Frigler, İyonlar, Urartular, Persler, Makedonyalılar, Romalılar ve Bizanslılardır.

Henüz yazının bilinmediği döneme tarih öncesi çağlar (prehistorik) denir.

Tarih Öncesi Çağlar (Prehistorik Devirler):

1. Taş Çağı

Üç dönemde incelenir.

a) Eski Taş / Kaba Taş (Paleolitik Çağı) > (M.Ö. 600.000 -10.000)

b) Orta Taş / Yonta Taş (Mezolitik Çağı) > (M.Ö. 10.000 - 8.000)

c) Cilâlı Taş / Yeni Taş (Neolitik Çağı) > (M.Ö. 8.000 - 5500)

a) Eski Taş / Kaba Taş (Paleolitik Çağı) (M.Ö. 600.000 -10.000)

Bu devri yaşayan insan toplulukları ilkel bir göçebe hayat sürmüşlerdir.

Ağaç kovuklarında, mağaralarda ve nehir yataklarında yaşayan insanlar tabiatta hazır bulduklarıyla, avcılık ve balıkçılıkla geçinmişlerdir. (Avcı ve toplayıcı).

Türkiye'de Eski Taş Devri:

Antalya'da Karain, Beldibi ve Belbaşı Mağaraları Anadolu'da bu döneme ait önemli merkezlerdir.

b) Orta Taş / Yonta Taş (Mezolitik Çağı) (M.Ö. 10.000 - 8.000)

İnsanlığın toplayıcılık ve avcılıktan üretime geçiş yaptığı dönemdir.

Hayvanlar evcilleştirilmiştir.

Buzul çağları sona ermiş, yeryüzündeki iklim koşulları günümüz iklimine dönmeye başlamıştır.

Türkiye'de Orta Taş Devri:

Antalya'da Beldibi Mağarası, Göller yöresinde Bardiz, Samsun'da Tekkeköy, Ankara çevresinde Macunköy bu devre ait önemli merkezlerdir.

c) Cilâlı Taş / Yeni Taş (Neolitik Çağı) (M.Ö. 8.000 - 5500)

Tarım hayatı başlamış, köyler kurularak yerleşik hayata geçilmiştir.

Topraktan kap-kacak yapılır ve seramik sanatı başlar.

İlk yerleşim birimleri oluşturulur.

Hayvanlar evcilleştirilir ve bitki liflerinden elbiseler yapılır.

İlk dinsel inançlar ortaya çıkar.

İlk ticaret başlar.

Ataerkil bir düzen kurulur.

Kölecî toplum yapısı ortaya çıkar.

Günümüzün sosyal yaşam biçimi oluşur.

Türkiye'de Yeni Taş Devri:

Konya'da Çatalhöyük, Diyarbakır'da Çayönü, Gaziantep'te Sakçagözü önemli merkezlerdir.

İnsanlık tarihinin ilk yerleşim yeri olarak Konya - Çatalhöyük kabul edilmektedir.

İlk üretim yeri de Diyarbakır - Çayönü kabul edilir.

2. Taş-Bakır (Kalkolitik) Çağı (M.Ö. 5500-2500)

Taş devrinin sonlarına doğru maden keşfedilmiştir.

İlk kullanılan maden bakırdır.

Türkiye'de Kalkolitik Devir:

Çanakkale'de Truva, Burdur'da Hacılar, Yozgat'ta Alişar, Çorum'da Alacahöyük'tür.

3. Tunç Çağı (M.Ö. 2500-1200)

Bu dönemde site denilen ilk yönetim örgütleri (devlet) oluşturulmuştur.

Bu dönemde toplumlar arası iletişim ve ticaret gelişmiştir.

Türkiye'de Tunç Devri:

Anadolu'da üretim artmasına paralel olarak ticaret gelişmiş, toplumsal ilişkiler hızlanmıştır. Yazı, Asurlu tüccarlar tarafından Türkiye'ye getirildi.

Anadolu'da ilk yazılı belgeler Kayseri yakınlarındaki Kültepe'de bulundu. Böylece Anadolu'da tarih çağları başladı (M.Ö. 2000).

Anadolu Medeniyeti

Anadolu (Asia Minor / Küçük Asya), Tarih boyunca bir çok göç ve istilâya uğramıştır.

Bunun sebebi;

1. Üç tarafının denizlerle çevrili oluşu,
2. Olumlu iklim şartları,
3. Verimli toprakları,
4. Bol su kaynaklarına sahip olmasıdır.

Anadolu'da Uygarlığın Gelişme Sebebi:

1. Göçler ve istilâ amacıyla gelen topluluklar sahip oldukları kültür ve medeniyeti Anadolu'ya taşıdılar.
2. Anadolu'nun Mısır, Ege ve Yunan Medeniyetleri'ne yakın bir konumda olması bu medeniyetlerden etkilenmesini sağlamıştır.

Anadolu'da Medeniyetler:

Anadolu'da kurulan medeniyetler sırasıyla şunlardır:

1. Hititler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar, Urartular (M.Ö. 2.000 - M.Ö. 600)
2. Persler (M.Ö. 543 - 333)
3. İskender İmparatorluğu
4. Roma İmparatorluğu
5. Bizanslılar (395 - 1071)
6. Türkler (1071- Günümüze Dek)

2. M.Ö. 2. Binden M.Ö. 6. Yüzyıla Kadar Türkiye

Hititler

M.Ö. 2000 yılı başlarında Anadolu'ya gelen Hititler, Orta Anadolu'da Kızılırmak havzasına yerleştiler. Anadolu'ya Kafkaslar üzerinden gelmişlerdir.

M.Ö. 3000 yıllarında bu bölgeye Hatti kabileleri yerleşmişlerdi. Hititler, Hatti kabilelerini dağıtarak bu bölgeye yerleştiler.

Hititler, M.Ö. 1800 yıllarında başkenti Hattuş (Boğazköy) olan bir devlet kurdular.

Hitit Devleti'nin kurucusu, I. Hattuşili (Labarna)'dir.

M.Ö. 1400 yılında başa geçen II Tuthalia dönemiyle Hititlerde imparatorluk dönemi başladı.

İmparatorluk döneminin en önemli olayı, Hititler ile Mısırlılar arasında imzalanan Kadeş Savaşı'dır. Savaşın sebebi, iki devletin de Anadolu'ya egemen olma isteğidir. İki tarafın da üstünlük sağlayamaması üzerine tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma olan Kadeş Antlaşması imzalandı (M.Ö. 1280).

Hitit İmparatorluğu, M.Ö. 1200 yıllarında Ege Göçleri sonucunda yıkıldı.

Bir kısım Hititler, şehir devletleri kurdularsa da bu devletler zamanla Pers yönetimi altına girdiler.

Frigler

Frigya, Batı Anadolu'nun geniş bir kısmının MÖ 1000 yıllarındaki adıdır.

Boğazlar yoluyla Anadolu'ya geldiler. MÖ 750 yılından sonra devlet kurdular.

Kurucusu: Gordios, başkent ise Gordion'dur..

Kral Milas döneminde Orta ve Güney Doğu Anadolu'ya egemen oldular.

Kimer'ler bu uygarlığa son vermişlerdir.

MÖ 600'lerde Lidyalıların egemenliğine girdiler.

Başta kral bulunurdu. Çok tanrılı dinleri vardı. Tarım ve hayvancılık başlıca geçim kaynaklarıydı.

Fenike alfabesini kullanmışlardır.

Ticaret kervanlarından vergi alınırdı. Sabanı kırana ölüm cezası vermişlerdir.

Dokumacılık halı kilim üretimi (tapates) ilerdeydi. At ve katırları ünlüydü.

İlk hayvan öykülerini (fabl) meydana getirenlerin Frigyalılar olduğu sanılmaktadır.

Lidyalılar

Lidya: Bugünkü Gediz ve K. Menderes nehirleri arasındaki bölgenin ilkçağdaki adıdır.

Giges zamanında devlet kurdular.

Başkent Efes yakınlarındaki Sard'dir.

Sınırlar doğuda Kızılıрмаğ'a kadar genişledi.

Persler MÖ 546 yılında bu devlete son verdiler.

Bilinen ilk madeni para Lidyalılar tarafından kullanılmıştır.

Altın ve mücevher işlemeciliği,dokumacılık ile uğraşmışlardır. Kral yolunu (Ninova, Sart, Efes arasında) açarak yol güvenliğini sağlamışlardır. Mısır, İskit,Asur,Yunan Şehir devletleriyle ticaret yapmışlardır.Tüccarların malları devlet güvencesine alınmıştır.

Çok tanrı dinleri vardır.

Fenike alfabesini kullanmışlardır.

İyonlar

İyonlar İzmir ile Büyük Menderes nehirleri arasında kalan bölgenin adıdır.

MÖ 12' yy. Yunanistan'dan göç eden Akalar'ın bir kısmı Batı Anadolu'da İyon şehir devletini kurarak bir ticaret ve sanat merkezi haline getirdiler. Bunların en önemlileri Millet, Efes ve İzmir'dir.

Akdenizde ve Karadenizde (Giresun ve Trabzon) koloniler kurarak bu günkü yerleşim merkezlerinin temelini attılar.

MÖ 7.yy'da Lidya'nın egemenliğine giren İyonya daha sonra Pers imparatorluğuna bağlandı.

İyonya Şehir Devletlerini önce krallar, MÖ 500'den itibaren asillerin kurmuş olduğu OLİGARŞİLER (İktidarın bir grubun veya bir ailenin ya da bir sınıfın elinde bulunması), sonradan da demokratik hükümetler yönetmiştir.

Urartular

3. M.Ö. 2. Binden M.Ö. 6. Yüzyıla Kadar Türkiye'de Kültür ve Uygarlık

Devlet Yönetimi

Anadolu'da kurulan bu devletler genellikle krallıkla yönetilmiştir.

Kral, hem başkomutan, hem baş yargıç, hem de baş rahipti.

Bu durum kralın siyâsî, askerî ve dînî gücü elinde bulundurduğunu gösterir.

Ayrıca kralın başrahip oluşu lâik olmayan bir anlayışı yansıtmaktadır.

Hititlerde asillerden oluşan pankuş denilen bir meclis vardı. Bu meclis, kralın yetkilerini kısıtlıyordu.

Hititlerde kraldan sonra en yetkili kişi tavananna denilen kraliçeydi.

İyonlar, merkezi krallık yerine site denilen şehir devletleri halinde yaşamışlardır.

Din ve İnanış

Anadolu'da çok tanrılı inanış mevcuttu.

Anadolu'ya bu yüzden Hititler Dönemi'nde Bin Tanrılı İl denmiştir.

Hititler, kendi tanrılarından başka Ön Asya tanrılarına, Lidyalılar da Yunan tanrılarına tapınmışlardır.

Urartular, ölümden sonra hayata inanmışlardır. Bu yüzden mezarlarını ev ve oda biçiminde yapıp içine çeşitli eşyalar koymuşlardır.

Friglerin en büyük Tanrıları Kibele'dir.

Efes'teki Artemis tapınağı İyonlara aittir.

Urartularda kral ülkeyi savaş tanrısı Haldi adına yönetirdi.

Sosyal ve Ekonomik Hayat

Halk genellikle yöneticiler (soylular), rahipler, hürler, namralar ve köleler olarak sınıflara ayrılmıştı.

Anadolu'da ekonomik hayatın temelini tarım, ticaret ve hayvancılık oluşturuyordu.

Urartular, madencilik ve maden işletmeciliğinde ileri gitmişlerdi.

Lidyalılar, ticarete geliştiler. Tarihte parayı ilk kez kullanan Lidyalılardır.

İyonlar deniz ticaretinde gelişmişlerdi.

Lidyalılar, Efes'ten başlayıp, Mezopotamya'daki Ninova'ya kadar uzanan Kral Yolu'nun açılmasında etkili oldular.

Yazı, Dil ve Edebiyat

Anadolu'ya yazı Asurlular tarafından getirilmiştir.

Hititler ve Urartular, Asurlulardan aldıkları çivi yazısını ve kendi buluşları olan hiyeroglif (resim yazısı) yazısını kullandılar.

İyonlar ve Lidyalılar, Fenike yazısını kullandılar.

Fenike yazısını batıya aktaran İyonlar olmuştur.

Hititler krallarının hayatlarını anlatan anal adını verdikleri yıllıkları hazırlayarak, tarafsız tarih yazıcılığını başlatmışlardır.

Hititler, Mısırlılarla tarihte bilinen ilk antlaşmayı Kadeş Antlaşması'nı imzaladılar.

İyon Edebiyatının en önemli eseri, Homeros'un "İlyada ve Odesa Destanı"dır.

Hukuk

Anadolu'da kanunlar, Mezopotamya'daki gibi kısasa kısas değildi.

Onur kırıcı, acımasız yasalar yoktu.

Hititler, insan haklarına önem vermişlerdir.

Kadına değer verilmiş, kölelere bile özgürlük sağlanmıştır.

Bilim ve Sanat

Hititler, kayaları düzleştirerek, tanrı kabartmaları yapmışlardır. İvriz ve Yazılıkaya kabartmaları Hititlere aittir.

Urartular, kaleler ve su kanalları ile ünlüdür. Toprakkale, Çavuştepe, Patnos ve Kayalıdere kaleleri.

İyonlar bilim ve sanatta gelişmişlerdir. Matematik'te Tales ve Pisagor, Tarih'te Heredot, Tıp'ta Hipokrat, Felsefe'de Diojen.

Hititler ve Frigler dokumacılıkta ileri gitmişlerdir. Frigler, tapates adı verilen halı ve kilimleri ile ünlüdürler.

4. M.Ö. 6. Yüzyıldan M.S. 11. Yüzyıla Kadar Türkiye (Pers, İskender, Roma ve Bizans İmparatorlukları Dönemi)

M.Ö. 1.500.000: Büyük Menderes Nehri zamanımızdan birbuçuk milyar on yıl önce, Afyon ilinin, Dinar ilçesinin bugünkü (SU ÇIKAN) mevkiinin kayalıklarından çıkmaya ve batıya doğru Ege'ye doğru akmaya başlamıştı.

ANTİK ÇAĞDA: Büyük Menderes Nehrinin geçtiği vadiye ANABELEN denirdi.

ANTİK ÇAĞDA: Büyük Menderes Nehrinin ilk ismi ANABELEN oldu.

STRABON VE KSENEFON ZAMANINDA: Büyük Menderes Nehrinin ismi MEADR oldu.

İYONLAR zamanında: Büyük Menderes Nehrine MEANDROS denilmeye başlandı.

(Dr. Süha Güney, İstanbul: 1975 Büyük Menderes Bölgesi)

O tarihlerde Ege Denizi Dinar'a kadar ulaşıyordu, yani Dinar Sahil Şehri idi.

Denizin derinliği Karine'den Dinar'a kadar doksaniki metre derinlikte idi.

Latmos dağlarında prehistori dönem araştırmaları daha çok yeni olduğu için sadece geçici sonuçlar verebilmekteyiz.Ancak yapılan iki yıllık araştırmalar sonucunda bu bölgede bulunan en eski kalıntıların muhtemelen epipaleolitik/erken neolithikum zamanına ,daha genç kalıntılar da seramik-neolithikum,kalkeolithikum(bakır taş devri)ve bronz çağına tarihlendirilinebilir. Ancak sürtme taşlarının,yani yerel "parlak kuvarzit"'in ilk örneklerinin kullanılmış olması burada bulunan prehistorik buluntularının da antik çağa tarihlendirilmesi gerektirildiği unutulmamalıdır.Bu taşlardan en az 20 parça Karakaya'nın antik yerleşim biriminde bulunmuştur.ve bu tür taşlarının anlamı ortaya çıktıktan sonra Bağarcık,Güzeltepe ve eski latmos dolaylarında benzer parçalar bulunmuştur.Böylelikle bu gereçlerin kullanımı 4.yy kadar uzandığı kuşkusuz yoktur.Ayrıca Latmosun eşsiz doğası içersindeki yerel materyallerin kullanımında kendine has çözümler üretmiştir.Ve bu " özel yerel tasarımlar" bu bölgede yeni izlerin bulunmasını daha çekici kılmaktadır.